

ТЕАТР, КІНО, ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО

УДК 17.002.1

*Єсипенко Роман Миколайович,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри культурології та
культурно-мистецьких проектів
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв*

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ
60-80-х РОКІВ ХХ ст.****(Упорядкування мережі театрів і зміцнення матеріально-технічної бази)**

Мета роботи полягає у тому, щоб у контексті проваджуваного автором у ряді робіт широкого аналізу ролі українського театру у формуванні суспільної свідомості у 60-80-ті роки ХХ ст., частиною якої вона є, показати, як українські митці і керівництво вживали адміністративні заходи, спрямовані на підвищення ідейно-мистецького рівня українських театральних колективів. *Методологія дослідження.* У ході аналізу матеріалу було використано такі методи: аналітичний – у вивченні історичних, мистецтвознавчих та культурологічних джерел для формування методологічних засад дослідження проблем українського театру 60-80-х років ХХ ст., історичний – при розгляді загального стану українського театру цього періоду, мистецтвознавчий – при аналізі творчих досягнень українського театру, пошуковий – при збиранні нових джерельних доказів для підтвердження правомірності тих чи інших думок, теоретичний – для підведення підсумків дослідження. *Наукова новизна матеріалів статті* полягає у тому, що на основі вивчення архівних джерел та поточного діловодства міністерства культури України 60-80-х років ХХ ст., більшість яких введено до наукового обігу вперше, а також особисто переглянутих автором спектаклів з репертуару тих років, проведено аналіз театральної справи в Україні і показано значення організаційних заходів, упорядкування мережі театрів та штатів театральних колективів і зміцнення матеріально-технічної бази театрів для їх ідейно-творчого зростання. *Висновки.* У статті показано, що протягом 60-80-х років ХХ ст. керівні державні органи провели значну кількість адміністративних заходів, які, зрештою, сприяли піднесенню українського театру мистецтва.

Ключові слова: український театр, репертуар, кадри, організація театральної справи.

Єсипенко Роман Николаевич, доктор исторических наук, профессор, профессор кафедры культурологии и культурно-художественных проектов Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Организационные проблемы украинского театра 60-80-х годов ХХ ст. (упорядочение сети театров и укрепление их материально-технической базы)

Цель статьи заключается в том, чтобы в контексте производимого автором в ряде работ широкого анализа роли украинского театра в формировании общественного сознания в 60-80-е годы ХХ ст., частью которого она является, показать, как украинские мастера сцены и руководство проводили административные мероприятия, направленные на повышение идейно-художественного уровня украинских театральных коллективов. *Методоло-*

гия исследования. В ходе анализа материала были использованы следующие методы: аналитический – при изучении исторических, искусствоведческих и культурологических источников для формирования методологических основ исследования проблем украинского театра 60-80-х годов XX ст., исторический – при рассмотрении общего состояния украинского театрального искусства данного периода, искусствоведческий – при анализе творческих достижений украинского театра, поисковый – для сбора новых источников подтверждающих правомерность тех или иных высказываний, теоретический – для подведения итогов исследования. **Научная новизна** материалов данной статьи заключается в том, что на основе изучения архивных источников и текущего деловодства министерства культуры Украины 60-80-х годов XX ст., большинство которых введены в научный обиход впервые, а также лично просмотренных автором спектаклей из репертуара тех лет, показано значение организационных мероприятий, упорядочение сети театров и штатов театральных коллективов, а также укрепления материально-технической базы театров для их идейно-творческого роста. **Выводы.** В статье показано, что на протяжении 60-80-х годов XX ст. руководящие государственные органы провели значительное количество административных мероприятий, которые, в конечном счете, способствовали росту украинского театрального искусства.

Ключевые слова: украинский театр, репертуар, кадры, организация театрального дела.

Esyenko Roman, D.Sc. in History, professor, professor of the Culturology and cultural-art projects chair, the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

The organizational problems of the theatre in 1960-1980 (the systematization of the theatre networks and strengthening of the material-technical basic)

Purpose of Article. Analysing the role of the Ukrainian theatre in the developing of the social consciousness in 1960es-1980es, the author makes an attempt to research the activities of the artists and cultural managers. The purpose of the article is to show the necessary administrative measures of artists to improve the ideological-artist level of Ukrainian theatrical collectives. **Methodology.** The author uses such methods as analytical, historical, art critical and theoretical ones. The analytical method helps us to study the historical, art critical and cultural sources of the methodological basis of the researching of the Ukrainian theatre in 1960es – 1980es. The author uses the historical method to show the peculiarities of the development of the Ukrainian theatre in the researched period. The method of art criticism is applied to highlight the creative achievements of the Ukrainian theatre. The theoretical one allows us to sum up the results of the researching. **Scientific novelty.** The scientific novelty of the article is the fact that the author is the first who analyses the archives and the official documents of the Ministry of Culture of Ukraine, concerned Ukrainian theatre, in 1960es-1980es. In addition, the author researches the development of Ukrainian theatre of the period and shows the importance of the systematization of the theatrical networks and the strengthening of the material-technical basis of their ideological-creative development. **Conclusions.** In the article, the author showed that the main state institution had taken the administrative measures, which had strengthened the Ukrainian theatrical development.

Keywords: Ukrainian theatre, repertoire, staff, the organisational of the theatrical sphere.

Актуальність теми дослідження. Стаття продовжує аналіз такої важливої теми, як вплив театру на формування суспільної свідомості народу, яку автор вперше в українському театрознавстві розробляв у попередні роки.

Мета – доповнити дослідження матеріалами, що стосуються організаційної діяльності керівних державних органів, спрямованої на підвищення ідейно-художнього рівня діяльності українських театрів.

Виклад основного матеріалу. Протягом шістдесятих-вісімдесятих років двадцятого століття український театр працював у вкрай несприятливих для

художньої творчості умовах, які створював тоталітарний політичний режим. У заходах, запроваджуваних партійно-державними органами, було багато формалізму, такого характерного для усіх сторін життя у ці роки. Сенса справи полягав у тому, що хороші слова керівництва партії і держави не підкріплювались ділом. Будівництво театральних приміщень, придатних для нормальної мистецької роботи, розтягувалось на десятиліття, штати творчих працівників протягом тривалого часу були недостатні, а заробітня платня акторів – значно нижчою, ніж у інших категорій творчої інтелігенції. Коштів для належного художнього оформлення спектаклів, виготовлення декорацій та костюмів було обмаль.

Та головною перешкодою для нормального розвитку українського театрального мистецтва була репертуарна політика партійно-державних органів. Справедливо розглядаючи театр, як потужний засіб виховання широких народних мас, тоталітарний режим, встановивши монополію на владу і офіційну ідеологію, не допускав на сцену творів, що містили критику на його адресу, хоча при кожній нагоді демагогічно стверджував, що критика є рушійною силою розвитку суспільства.

Та, незважаючи на це, український театр, маючи чудові вікові традиції, попри усі негаразди, зумів зберегти високий творчий потенціал. У роки застою, коли українська драматургія, скута цензурними путами, значно сильніше, ніж це було в інших республіках країни, перебувала у тяжкому стані, він, користуючись творами класичної та сучасної драматургії інших народів, все ж намагався, і не без успіху, виконувати своє благородне покликання – пропагувати загальнолюдські цінності. Ця справа полегшувалася завдяки тому, що пропагандистські ідеологічні постулати партійно-державного керівництва у багатьох моментах, у теорії, не розходились із загальнолюдськими.

Театральний досвід різних країн підтверджує слова видатного українського поета, драматурга і мислителя Івана Франка про те, що репертуар театру повинен будуватись на своїй національній драматургії: тільки у цьому випадку він зможе стати по-справжньому народним і виконувати свої головні, ідейно-естетичні функції належним чином. Однак, діалектично розвиваючи цю думку, слід підкреслити, що замикання у вузько національному репертуарі може призвести до змертвіння традицій, перетворення театру на суто меморіальний.

Відомий факт, що протягом багатьох років свого існування український театр через цензурні утиски змушений був замикатися у вузькому колі дозволеної йому тематики і проблематики, що логічно призвело до вироблення одноманітної стилістики акторського виконання. І коли митці української сцени нарешті здобули можливість звертатися до постановки творів інонаціональної драматургії, світової класики, п'єс сучасних зарубіжних письменників, які відрізнялися новою для них, нетрадиційною стилістикою, вони стикалися з цілим рядом складних проблем ідейно-творчого характеру.

Незаперечно, що у справі мистецького піднесення будь-якого театрального колективу найголовнішу роль відіграє формування та експлуатація репертуару. Тільки талановиті п'єси важливої тематики і проблематики можуть дати можливість акторам піднятися до нових висот. Однак далеко не кожен україн-

ський театр міг успішно поставити інонаціональну п'єсу, особливо, якщо її стилістика значно відрізнялася від української. Тому, і це особливо було відчутно ще у кінці п'ятдесятих років ХХ століття, український театр потребував широких заходів всебічного осучаснення.

Паралельно з процесом насичення репертуару українських театрів талановитими творами авторів різних національностей, а значить – різних стилів і жанрів, необхідно було в той же час провести іще цілий ряд інших заходів – організаційних, які також були б спрямовані на їх ідейно-мистецьке збагачення.

Слід було упорядкувати мережу театрів і ліквідувати нежиттєздатні колективи. Необхідно було зміцнити матеріально-технічну базу театрів. Особливої уваги потребувало систематичне підвищення кваліфікації акторів і режисерів, усього творчого складу театрів, поліпшення їх навчання у інститутах (останнє питання настільки важливе, що йому необхідно буде приділити окреме дослідження). Без організаційних заходів справжнє ідейно-мистецьке зростання українського театру було б значно ускладнене, або навіть, попросту неможливе. Вони також мали сприяти розширенню тематики і проблематики українського театру, збагаченню його стилів і жанрів, а головне, – підвищенню виконавської майстерності українських акторів і режисерів до такого рівня і у такому ключі, щоб їм стали підвладні найрізноманітніші творчі напрямки і національні особливості кращих творів світової драматургії.

Організаційні заходи, як відомо, у шістдесяті – вісімдесяті роки ХХ століття перебували у компетенції керівних партійних і державних органів. Протягом досліджуваного періоду в Україні вони провадилися нерівномірно, часто густо не на належному рівні і, як правило, не у повній мірі приводили до очікуваних наслідків. Разом з тим, було накопичено і значний позитивний досвід. На ньому і варто зупинити увагу.

Необхідність реорганізаційних заходів в українському театральному мистецтві відчувалась давно. Але можливість для розвитку духовного життя і виявлення творчої ініціативи художників з'явилася лише у середині п'ятдесятих років, після значних позитивних змін, що сталися у суспільно-політичному житті країни. Однак, бюрократичні інстанції ще кілька років, як-то кажуть, «розкачувались», збираючись з силами. Перші серйозні заходи, спрямовані на всебічний розвиток театального мистецтва в Україні стали провадитись лише на початку шістдесятих років ХХ ст. Ось тоді то, у той короткий відтинок часу і було накопичено значний досвід організаційної роботи, що сприяв піднесенню театального мистецтва.

На жаль, по мірі наближення до сімдесятих років цей досвід крок за кроком втрачався, ентузіазм поступово зникав, а сам дух новаторства і прагнення до досконалості вивітрувався. З кінця шістдесятих років ці заходи протягом більше ніж десяти років продовжували провадитись, однак вже безсистемно. Вони все більше просікались духом «казенщини», що зрештою і породило необхідність кардинальних змін у суспільному житті.

Та все ж, думається, більш докладно слід розповісти саме про позитивний досвід. Усвідомлюючи велике значення театального мистецтва у формуванні

суспільної свідомості, державний адміністративний апарат на початку шістдесятих років вжив ряд заходів, спрямованих на його розвиток. Так, 12 лютого 1960 року було прийнято постанову ЦК КП України «Про керівництво міністерством культури УРСР роботою закладів і організацій культури республіки» [10]. Ці матеріали знайшли своє відображення також і у Доповідній записці про наслідки театральних сезонів 1960-61 років та чергові завдання театрів республіки [1]. Стан театральних мистецтв перебував під постійним контролем керівних органів. Так, у квітні 1961 року було прийнято постанову секретаріату ЦК КП України «Про репертуар драматичних театрів УРСР» [2], а 14 січня 1972 р. секретаріат центрального комітету керівної партії прийняв постанову «Про стан підготовки і виховання художньо-керівних кадрів театрів і концертних організацій» [8]. Піднесені в них питання були відображені і в ряді інших постанов партійних і державних органів.

Велике значення мали постанови колегії міністерства культури «Про стан добору, розстановки головних режисерів театрів республіки і завдання по поліпшенню цієї справи» [2], прийнята у 1962 році, рекомендації художньої ради по театру при міністерстві культури України «Про поліпшення підготовки режисерських та акторських кадрів у театральних інститутах УРСР» [8], постанови колегії міністерства культури України від 23.11.1971 р. «Про стан та заходи по дальшому поліпшенню добору, розстановки і виховання кадрів режисерів драматичних, музично-драматичних театрів і театрів юного глядача республіки» [7]. Велику роль в розвитку театральних мистецтв України відіграла також постанови колегії міністерства культури СРСР «Про стан та заходи по дальшому поліпшенню виховання режисерських кадрів драматичних театрів Української РСР» від 14 травня 1965 року [5]. Викладені в них принципи і вимоги неодноразово підкреслювались і в наступні роки [8]. Формування та експлуатація репертуару розглядалась на колегії міністерства не рідше, ніж двічі на рік [5].

Плідному розвитку українського театральних мистецтв сприяли і інші заходи керівних органів держави, такі, як упорядкування мережі театрів республіки, проведене у 1960-1963 роках, і запровадження з 1 січня 1966 року нових умов оплати праці творчих працівників театрів та інші. До речі, про велике значення таких, організаційних заходів у справі розвитку театральних мистецтв говорили і дослідники аналогічних процесів у російському та білоруському театрах. Головні зусилля при проведенні цих заходів були спрямовані на поліпшення репертуару театральних колективів, а також на підвищення професійної підготовки творчих працівників – акторів, режисерів, художників, спроможних дати сценічне життя кращим творам сучасної і класичної драматургії.

Керівні державні органи вживали ряд принципово важливих заходів, які надалі привели до позитивних результатів, просунули театральне мистецтво на новий щабель і з часом дозволили більш повноцінно використовувати все багатство світової драматургії, що сприяло і розвитку українського національного мистецтва.

Так, у першій половині шістдесятих років ХХ століття було упорядковано мережу театрів України. Річ у тім, що до того часу певна частина театральних колективів, створених у попередні роки, зжила себе. Маються на увазі насамперед пересувні театри, які базувалися переважно у районних центрах – Олександрійському, Бердичівському, Слав'янському, Стрийському, Дубнівському, Кам'янець-Подільському, Ізмаїльському, Луганському, Миколаївському, Одеському і Харківському.

Було розформовано також Миколаївський театр юного глядача і Кіровоградський російський драматичний театр ім. С. Кірова, які працювали у містах з відносно невеликою кількістю населення, де були також і інші театри. Хоча розформування цих колективів викликало негативну реакцію переважної більшості театральної громадськості, воно було цілком закономірним і провести його було, безперечно, необхідно. До того ж, це було не перше упорядкування мережі театрів. Відомо, що до Другої світової війни до початку 1941 року в Україні було 133 театральних колективів [9]. Кожна область крім кількох стаціонарних колективів налічувала ще по п'ять-шість пересувних, які у переважній більшості називалися робітничо-селянськими і обслуговували віддалені райони, сільську місцевість. Поряд із показом вистав вони провадили велику клубну роботу, а також виконували ті функції, які у нині перебувають у компетенції преси, радіо і телебачення. По мірі розвитку клубних установ і засобів масової комунікації необхідність у багатьох з них відпала і їх кількість стала зменшуватись.

Після Другої світової війни не усі колективи відновили свою роботу. До 1948 року їх було 96, але вже наступного року лишилося 77 [9]. До речі, у роки величезного піднесення українського театального мистецтва в останній чверті позаминулого століття природною кількістю театрів вважалося близько п'ятдесяти.

Якщо ж говорити про перелічені вище колективи, то, не маючи протягом тривалого часу належної матеріально-технічної бази, а також професійно підготовлених акторів і режисерів, вони все більше і більше знижували ідейно-мистецький рівень своєї діяльності, що і призвело природньо до їх розформування.

Замість них створювались нові колективи, у яких з'явилась потреба: Кримський український музично-драматичний театр у Сімферополі, Черкаський ім. Т. Шевченка, Київський обласний ім. П. Саксаганського у Білій Церкві, Миколаївський український музично-драматичний, Донецький російський драматичний театр у Маріуполі (тоді – Жданові). Таким чином, до 1963 року в Україні стало 58 театрів, у тому числі п'ять оперних, три музкомедії, 35 драматичних і музично-драматичних, чотири театрів юного глядача, дев'ять театрів ляльок і два пересувних.

На такому рівні мережа театрів трималася в Україні в цілому близько тринадцяти років, коли в Києві було створено одразу кілька колективів: Театр драми і комедії, Театр історичного портрета, Театр поезії. У 1979 році було відкрито Дніпродзержинський російський музично-драматичний театр, а у 1980 – Київський молодіжний. У ці ж роки було відкрито кілька театрів ляльок з таким розрахунком, щоб лялькові театри були у кожному обласному центрі. Після

цього в Україні стало налічуватись 84 театри, в тому числі 43 драматичних і музично-драматичних та сім театрів юного глядача. 36 із них працювало українською мовою і тринадцять – російською.

Друге важливе питання, яке слід було вирішити – це зміцнення матеріально-технічної бази театральних колективів. У жовтні 1963 року було введено нові типові штати. Українським музично-драматичним театрам, а тоді їх налічувалось 52 з 61, враховуючи національну специфіку українського театрального мистецтва, його музичну природу, було дозволено мати більші творчі склади, ніж театрам інших республік. За своїми штатами вони були прирівняні до російських театрів оперети другої категорії і могли мати тридцять драматичних акторів, по двадцять чотири артиста хору і балету, тридцять оркестрантів [6]. Такі збільшені акторські склади значно розширили творчі можливості українських театрів, дозволили їм ставити масштабні драматургічні твори.

У шістдесяти-вісімдесяти роки ХХ століття було широко розгорнуто будівництво театральних приміщень у містах, де у цьому була потреба. І хоча будівництво майже завжди тривало значно довше, ніж планувалося, все ж таки протягом цих років новими приміщеннями були забезпечені всі колективи. Так, було побудовано нові театри у Черкасах, Житомирі, Луганську, Сімферополі, Дніпрі (тоді – Дніпропетровську), Сумах, Івано-Франківську, Ужгороді, заново відбудовано приміщення після пожежі у Харкові та Рівному.

Наукова новизна статті у джерелознавчому плані полягає у тому, що в ній вперше в українському театрознавстві широко використано документи керівних державних органів України шістдесятих-вісімдесятих років ХХ століття, які аналізуються з позицій розбудови незалежної української держави.

Висновки. Протягом шістдесятих-вісімдесятих років ХХ століття керівні державні органи провели значну кількість адміністративних заходів, які попри всі негаразди, зрештою, сприяли розвитку українського театального мистецтва.

Література

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління, ф. 5116 (Міністерство культури України), оп. 2, д. 141 «Доповідна записка про наслідки театального сезону 1960-61рр. та чергові завдання театрів республіки»;
2. д. 145 «Постанова колегії міністерства культури УРСР “Про стан добору, розстановки головних режисерів театрів республіки і завдання по поліпшенню цієї справи”»; д. 147 «Постанова колегії міністерства культури УРСР “Про хід виконання постанови секретаріату ЦК КП України від 1 квітня 1961р. “Про репертуар драматичних театрів УРСР”».
- 3 Там само, д. 217 «Постанова колегії міністерства культури УРСР “Про заходи по практичному здійсненню рішень ХХІV з’їзду КПРС...”».
4. Державний музей театального, музичного та кіномистецтва України, д. т.з. 8238 «Постанова колегії міністерства культури УРСР від 10.11.1961р. “Про роботу драматичних театрів республіки та заходи по дальшому поліпшенню їх діяльності”».
5. Там само, д. т.з. 8238-8260 «Постанови колегії міністерства культури УРСР “Про репертуарні плани театрів республіки”, “Про діючий репертуар драматичних і музично-драматичних театрів республіки за період з 1961 по 1987 рік”»; д. т.з. 8242 «Про стан та заходи по дальшому поліпшенню виховання режисерських кадрів драматичних театрів Української РСР», 14.05.1965р.
6. Там само, д. т.з. 8245 «Постановление коллегии министерства культуры СССР (24 марта 1967г.) “О состоянии кадров директоров театров и мерах по улучшению их подготовки и переподготовки”».

7. Там само, д. т.з. 8247 «Проект постанови колегії міністерства культури УРСР «Про стан кадрів директорів драматичних, музично-драматичних театрів і театрів юного глядача України і заходи по поліпшенню їх підготовки і перепідготовки» (1968р.); д. т.з. 8256 «Постанова колегії міністерства культури УРСР від 23.11.1971р. «Про стан та заходи по дальшому поліпшенню добору та розстановки і виховання кадрів режисерів драматичних, музично-драматичних театрів і театрів юного глядача республіки»».

8. д. т.з. 8259 «Про заходи міністерства культури УРСР по організації і виконанню рішень ЦК КП України від 14.01.1972р. «Про стан підготовки... художньо-керівних кадрів театрів...»»; д. т.з. 8261 Рекомендації Художньої ради по театру при міністерстві культури УРСР «Про поліпшення підготовки акторських і режисерських кадрів у театральних інститутах УРСР».

9. Там само, д. т.з. 8262 Типові штати творчого складу театрів... системи міністерства культури УРСР. Затверджено 15.10.1963р. «Справка о сети театров по УССР по отчетным данным за 1940 год»; «Справка о сети театров по УССР за 1950 год».

10. Там само, д. т.з. 8263 «Постанова колегії міністерства культури УРСР від 06.05.1963р. «Про заходи по виконанню постанови ЦК КП України від 12.02.1960р. "Про керівництво міністерством культури роботою установ і організацій культури республіки"»».

References

1. The central state archive of the high institutions of the state authority and administration, f. 5116 (Ministry of Culture of Ukraine). o. 2. 141. «The report of the results of the Theatrical season 1960-1961 and the new tasks of the republican theatres» [in Ukrainian].

2. Document 145 «The order of the commission of the Ministry of Culture of the USSR. «About the state, head directors of the republican theatres and tasks to improve the cultural sphere»»; d. 147 ««The order of the commission of the Ministry of Culture of the USSR. «About executing of the order of the sectorariat CK KP of Ukraine since 1 April 1961», «About the repertoire of the dramatical theatres of the USSR» [in Ukrainian].

3. «The order of the commission of the Ministry of Culture of the USSR. «About the measures of the implementation of the decisions of the XXIV of the CPSU»» [in Russian].

4. The state museum of the theatrical, musical and cinematographic art of Ukraine. d. 8238 «The order of the commission of the Ministry of Culture 10.11.1961. «About the work of the dramatic republican theatres and the measures of their improvement of their activity» [in Ukrainian].

5. d. 8238-8260 «The order of the commission of the Ministry of Culture of the USSR. «About the repertoire plans of the republican theatres». «About the active repertoire of the musical and dramatic theatres of the republic of the period 1961 – 1987». d. 8242 «About the state and measures of the continuous training of the directors of the dramatic theatrical of Ukrainian SSR» (14.05.1965). [in Ukrainian].

6. The order of the commission of the Ministry of Culture of the USSR (24 March 1967). «About the state of the directors of the dramatic, musical-dramatic theatres and the measures of their improvement» [in Russian].

7. Project of the order of the commission of the Ministry of Culture. «About the state of the directors of the dramatic, musical-dramatic theatres and the measures of their improvement» (1968). d. 8256 «About the state of the directors of the dramatic, musical-dramatic theatres and the measures of their improvement» (23.11.1971) [in Ukrainian].

8. d. 8259 About the measures of the Ministry of Culture of Ukraine, concerning the organization and decisions of the CK CP of Ukraine (14.01.1972). «About state... artistic-administrative staff of theatres...»; d. 8261 Recommendations of the Art Council of Theatres of the Ministry of Culture the Ukrainian SSR «About the improvement of the training of the actors and directors in the theatrical universities of the USSR» [in Ukrainian].

9. Document 8262 «Typical staff of the creative group of the theatres ... of the system of the Ministry of Culture of the USSR». (15.10.1963). «The note about the network of theatres in USSR in 1940», «The note about the network of theatres in USSR in 1950» [in Ukrainian].

10. Document 8263 «The Order of the Commission of the Ministry of Culture of the USSR» (06.05.1963). «The measures of the implementation of the order the CC of CP of Ukraine» (12.02.1960). «On the Ministry of Culture governing of the work of the institution of culture in the republic» [in Ukrainian].